

«Управлінська діяльність» в освітньому просторі

Скільки існує людство, стільки існує й управління. Людина, перебуваючи в суспільстві не може бути вільною від управлінського впливу держави; суспільства; колективу, в якому працює; безпосередніх керівників. Перші спроби власне наукового підходу до управління виробничим процесом були започатковані в Англії вже у перші десятиріччя 19 ст., в період виникнення великих підприємств. На початкових стадіях кооперації праці загальне керівництво здійснював найбільш досвідчений і вмілий працівник, який поєднував і як свої виробничі обов'язки так і управлінські. Разом із зростанням обсягів виробництва та ускладненням виробничих обов'язків управління виділяється в окрему функцію. Уже в першій половині 19 ст. головною особою в організації виробництва стає управляючий, професійний керівник, який займається комплексом питань: організаційними, економічними, технологічними, соціальними та ін., без вирішення яких неможливе розширення виробництва.

Процес формування управління як науки, як галузі самостійних досліджень був викликаний необхідністю застосування найбільш ефективних методів управління в процесі організації виробництва, конкурентною боротьбою «за місце під сонцем» на світовому ринку, потребами великого бізнесу, розвитком розподілу функцій, відповідальності та повноважень у державному механізмі.

Управління – це сукупність скоординованих заходів, направлених на досягнення поставленої в рамках організації певної мети [1, 263].

Управління може здійснюватись лише за умови, коли існує реально діюча система, котра вирішує задачі управління і є формою реалізації управлінських взаємозв'язків. За таких умов управління набуває конкретного

змісту, конкретних форм прояву та практичну реалізацію. В реальній дійсності управлінська діяльність – це функціонування системи управління.

Розвиток управління є частиною загального поступального руху суспільства. Тому незалежно від того, яку роль відводять управлінню в тих чи інших соціально-економічних умовах, його зміни завжди визначаються загальним розвитком суспільства. І хоча розвиток управління є об'єктивно зумовленим процесом, він здійснюється переважно шляхом свідомих та цілеспрямованих перетворень в системі управління.

Теоретичне осмислення сутності управління, наукове пізнання його специфіки, структури, функціональної взаємодії з суспільством стало предметом дослідження лише наприкінці ХХ – на початку ХХ століття. Еволюцію різних концептуальних підходів до управління визначають такі характерні тенденції: посилення міжнародного характеру управління, виявлення в ньому спільного та специфічного, встановлення закономірних форм і загальних методів управління; посилення уваги до технологічної культури, психологізації і гуманізації управління, використання комп'ютерних технологій, системний підхід до розгляду предмета управління. Ці підходи представлені в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених.

На основі класичного, поведінкового та інформаційного підходів до розуміння управління, а також з позиції прийняття й ухвалення рішень (А.Маслоу, Е.Мейо, Ф.Тейлор, А.Файоль, М.П.Фоллет та ін.), психолого-педагогічних досліджень процесу виховання та управління ним (Г.О.Балл, Л.М.Карамушка, Р.М.Шамелашвілі та ін.) визначено, що управління процесом керування навчальним закладом –це вплив суб'єктів навчально-виховної системи на професійну діяльність викладацького колективу, навчання, виховання освіти дітей та молоді, з метою оптимального розв'язання основних навчально-виховних завдань, всебічного їх творчого розвитку, само актуалізації та самовдосконалення шляхом ціле покладання,

прогнозування, проектування, моделювання, планування, координації, та організації [2, 93].

На основі управлінського підходу до педагогічної діяльності (Н.Л.Коломінський, В.А.Якунін та ін) управління навчальним закладом розуміється нами як функціональний процес, спрямований на досягнення поставленої мети та складається з низки таких послідовних стадій: збір та аналіз інформації про склад педагогічного колективу; планування, проектування та моделювання цього процесу; мотивування і координація організаційних впливів суб'єктів навчально-виховного процесу; контролювання і корегування результатів цього процесу з метою його удосконалення [3,157].

У педагогічній теорії і практиці існують різні підходи до трактування поняття «управлінська діяльність» та визначення його сутності. Як показало вивчення, положення, обґрунтовані вітчизняними та зарубіжними вченими, можна розділити на ті, в яких розглядається поняття «управлінська діяльність» на основі його аналізу як процесу і як результату. З позицій процесу, «управлінська діяльність» розглядається як такий стан, що задовольняє потреби людини, а також відповідає інтересам суспільства і держави. «Управлінська діяльність» як результат функціонування навчального закладу вказує на відповідність рівня підготовки керівника згідно вимогам діючих освітніх та нормативних програм. Згідно з такою логікою, даний феномен охоплює всі напрями діяльності школи: результати навчально-виховної діяльності учнів, рівень професійної підготовки педагогічного колективу та керівника, здатність адміністрації школи забезпечувати відповідні умови для функціонування й розвитку навчального закладу.

Під час аналізу педагогічних досліджень було виявлено, що управлінська діяльність повною мірою залежить від визначення цілей та прогнозування очікуваних результатів (М.Д. Нікандров, В.Д.Шадриков, Б.С. Гершунський, Д.М.Матрос та ін.). З позицій такого підходу, головною метою

управлінської діяльності керівника навчального закладу слід вважати досягнення ним такого рівня професійної освіченості, який би відповідав особистісному потенціалу і тим самим створював би фундаментальну основу для досконалого управління і власного розвитку.

Поняття «управлінська діяльність» невід’ємно пов’язане з поняттям «розвиток», оскільки останній феномен є незворотнім, закономірним і цілеспрямованим процесом змін управління. Обидва поняття мають спільне джерело, зумовлене основними законами діалектики: прогресом матеріальної і духовної культури на основі протиріч між традиціями та новаціями, інтенсивним і бурхливим розвитком окремих галузей наукового і практичного знання. Усе це свідчить про динамічний і мінливий характер категорії «управлінська діяльність».

Таким чином, можна сказати, що управлінська діяльність це сукупність напрацьованих історичним досвідом, науковим пізнанням і талантом людей навичок, умінь, способів, засобів, доцільних вчинків і дій людини в сфері управління [4,72].

Управлінська діяльність відзначається інтелектуальним характером, що виражається в її спрямованості на вироблення, прийняття й практичну реалізацію управлінських рішень, покликаних змінювати в бажаному напрямку стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку й діяльність людей. Управлінська діяльність є інформаційною, завжди виступає колективістською.

Управління є предметом досліджень багатьох наук: менеджменту, економіки, соціології, юриспруденції, психології. У широкому розумінні поняття «управління» визначають як елемент, функцію організованих, різних за природою систем (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечують збереження їх відповідної структури, підтримують режим діяльності та реалізацію їх програм. У контексті управління діяльністю даний феномен розглядають через діяльність по забезпеченню та організації начальних, виховних, матеріально-технічних вимог. Звідси, основну відмінність між

загальною системою управління та системою управління навчальним закладом вчені вбачають у тому, що остання полягає у встановленні та використанні керуючим суб'єктом освіти пріоритетів управління.

Одним із продуктивних підходів до визначення феномену «управлінська діяльність» є процесуальний підхід, основи якого закладені французьким вченим А.Файольом. Згідно з цим підходом, управління слід, на наш погляд, розглядати як процес, або серію безперервних взаємопов'язаних дій, які забезпечують успіх функціонування та розвитку певної організації (підприємства, установи, фірми, школи, творчого союзу тощо). Сукупність цих дій, які називаються управлінськими функціями, і складає сутність процесу управління.

На думку А.Файоля, існує п'ять вихідних управлінських функцій. За його словами, «управляти – це означає планувати, організовувати, розпоряджатися, контролювати і координувати». Інші автори дають свій перелік управлінських функцій, які виділяються за різноманітними критеріями. Найчастіше серед управлінських функцій виділяються такі: планування, керівництво, організація, координація, контроль, прийняття рішень, підбір персоналу, розв'язання фінансових питань, об'єднання людей, мотивація, оцінка, комунікація, представництво, ведення переговорів, заключення договорів тощо. Така велика кількість управлінських функцій свідчить про складність процесу управління і про необхідність спеціальної підготовки до нього людей, які його здійснюють (керівників, менеджерів). Така підготовка передбачає оволодіння управлінським персоналом усім «набором» зазначених управлінських функцій, що, як свідчить досвід, досить таки непросто.

З метою систематизації різноманітних управлінських функцій в певні блоки та виділення в результаті цього основних структурних елементів управлінського процесу, американські вчені М.Мескон, М.Альберт та Ф.Хедоурі запропонували об'єднати існуючі управлінські функції в невелику кількість базових функцій, які сьогодні реалізуються практично в усіх типах

організацій. До них відносяться: первинні функції (планування, організація, мотивація, контроль, які об'єднуються між собою функціями комунікації та прийняття рішень. Крім того; важливою самостійною функцією є функція керівництва (лідерства).

Застосування авторами зазначеного підходу до визначення суті управління в системі освіти, а також доповнення його системно-структурним аналізом і внесення певних уточнень щодо структури управління, дає можливість розглядати управління в системі освіти як процес, який має, насамперед, внутрішню (організаційно-технологічну) структуру.

У сучасних педагогічних дослідженнях розглядаються проблеми проектування цих процесів управління (Л.В.Глухова, Г.В.Ахметжанова), роль інформаційного забезпечення освіти в управлінні школою (А.Н.Майоров, Т.І.Шамова), визначається структурна ієрархія управління: регіональний, субрегіональний (муніципальний), інституційний та локальний рівні управління (А.І.Севрук), аналізується моніторинг як складний управлінський інструмент оцінювання результатів якості освіти (С.О.Акмеєва, С.Є.Шишов, В.А.Кальней).

Література

1. Гавриленко Л. Освіта керівника сучасного загальноосвітнього навчального закладу / Л.Гавриленко // Післядипломна освіта в Україні.– 2007.-№2.
2. Карамушка Л. Психологічні основи управління у системі середньої освіти: Навчальний посібник.– К.:13 МН, 1997.– С.179.
3. Карамушка Л. Психологія управління:Навчальний посібник.– К.:Міленіум, 2003.– 344с.
4. Крижко В. Менеджмент в освіті / В.В.Крижко, Є.М.Павлютенков.– К.:ІЗМІ, 1998.– С.59– 112.